

STORTINGET

Innst. 370 S

(2023–2024)

Innstilling til Stortinget
fra utenriks- og forsvarskomiteen

Dokument 8:149 S (2023–2024)

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Bjørnar Moxnes og Marie Sneve Martinussen om å forhindre et folkemord på Gazastripen

Til Stortinget

Bakgrunn

I dokumentet fremmes følgende forslag:

- Stortinget ber regjeringen ta initiativ til internasjonale sanksjoner for å håndheve FNs sikkerhetsråds resolusjon 2728 (2024).
- Stortinget ber regjeringen følge opp FNs sikkerhetsråds resolusjon 2334 (2016) ved å fremme forslag til lov om forbud mot handel med varer og tjenester produsert på ulovlig okkupert jord eller fra selskaper som medvirker til brudd på folkeretten og menneskerettigheter i ulovlig okkuperte områder.
- Stortinget ber regjeringen støtte den palestinske selvstyremyndighetens arbeid med å få staten Palestina opptatt som fullverdig medlem av FN.
- Stortinget ber regjeringen følge opp Den internasjonale domstolens ordre av 26. januar 2024 og resolusjonen fra FNs menneskerettighetsråd ved å ta initiativ til at USA og NATOs øvrige medlemsland stanser alle leveranser av våpen, våpenkomponenter og flerbruksvarer som kan bidra til et folkemord.
- Stortinget ber regjeringen følge opp Den internasjonale domstolens ordre av 26. januar 2024 og resolusjonen fra FNs menneskerettighetsråd ved å stanse alle norske leveranser av våpen, våpenkom-

ponenter og flerbruksvarer som kan bidra til et folkemord.

- Stortinget ber regjeringen levere en intervensjons-erklæring i saken Sør-Afrika førte mot Israel for Den internasjonale domstolen, som avklarer Norges syn på hvordan folkemordkonvensjonen bør anvendes.
- Stortinget ber regjeringen snarest komme tilbake til Stortinget på egnet måte med en redegjørelse for Norges forpliktelser etter folkemordkonvensjonen der disse er relevante for norsk samhandling med Israel.
- Stortinget ber regjeringen ta initiativ til å gjenopprette FNs spesialkomité mot apartheid.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslagene.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Åsmund Aukrust, Nils-Ole Foshaug, Eva Kristin Hansen og Trine Lise Sundnes, fra Høyre, Hårek Elvenes, Ingjerd Schie Schou, Erna Solberg og lederen Ine Eriksen Søreide, fra Senterpartiet, Marit Arnstad, Bengt Fasteraune og Ola Borten Moe, fra Fremskrittspartiet, Sylvi Listhaug og Christian Tybring-Gjedde, fra Sosialistisk Venstreparti, Ingrid Fiskaa, fra Rødt, Bjørnar Moxnes, fra Venstre, Guri Melby, og fra Kristelig Folkeparti, Dag-Inge Ulstein, viser til representantforslaget fra stortingsrepresentantene Bjørnar Moxnes og Marie Sneve

Martinussen om å forhindre et folkemord på Gaza. Komiteen merker seg at representantforslaget omfatter totalt åtte ulike forslag. Komiteen vil behandle alle forslag unntatt forslag 1, 2 og 5, som behandles etter forretningsordenen § 39 annet ledd bokstave (avvises).

Komiteen behandler følgende forslag: at regjeringen støtter den palestinske selvstyremyndighetens arbeid med å få staten Palestina opptatt som fullverdig medlem av FN; at regjeringen tar initiativ til at USA og NATOs øvrige medlemsland stanser alle leveranser av våpen, våpenkomponenter og flerbruksvarer som kan bidra til et folkemord; at regjeringen avklarer Norges syn på hvordan folkemordkonvensjonen bør anvendes gjennom å levere en intervensjonserklæring til Den internasjonale domstolen; at regjeringen redegjør for Norges forpliktelser etter folkemordkonvensjonen der disse er relevante for norsk samhandling med Israel; og at regjeringen tar initiativ til å gjenopprette FNs spesialkomité mot apartheid.

Komiteen viser til at Norge i flere tiår har hatt et sterkt engasjement for å bidra til en løsning på Israel-Palestina-konflikten, og driver et aktivt diplomati for å bidra til å få slutt på den pågående krigen. Formålet med Norges arbeid har vært å bidra til fred og stabilitet – og til oppbygging av en palestinsk stat.

Komiteen merker seg at Norge ikke har tradisjon for å fastslå alvorlige internasjonale forbrytelser gjennom politiske vedtak verken i regjering eller Stortinget. Komiteen viser til at forbrytelsen folkemord er et rettslig begrep som har en bestemt definisjon i folkeretten og at vurderingen om hvorvidt det foreligger et folkemord bør overlates til domstoler, ikke til politiske myndigheter.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til at forslaget ikke ber Stortinget avgjøre om Israel gjennomfører folkemord på den palestinske befolkningen på Gazastripen, men ber Stortinget ta stilling til de internasjonale mekanismer som allerede er i gang for å forhindre at et folkemord finner sted, herunder pålegg fra Den internasjonale domstolen (ICJ).

Disse medlemmer viser til at siden forslaget ble fremmet, har også Egypt erklært at landet vil tilslutte seg Sør-Afrikas sak mot Israel i ICJ, ifølge uttalelse fra det egyptiske utenriksdepartement, grunnet «den stadig verre alvorligheten og rekkevidden av israelske angrep mot palestinske sivile på Gazastripen». Disse medlemmer mener det ikke vil være heldig for respekten for folkemordkonvensjonen om land i det globale sør intervensjoner til fordel for Sør-Afrika, mens vestlige land som Tyskland intervensjoner til fordel for Israel, uten at andre vestlige land tar til motmæle. I lys av Norges utstrakte samhandling med Israel har Norge prinsipiell interesse av å avklare sitt syn på hvordan folkemordkonvensjonen bør anvendes. Disse medlemmer viser

til Colombias grundige intervensjonserklæring og mener den kan tjene som eksempel også for Norge.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen levere en intervensjonserklæring i saken Sør-Afrika førte mot Israel for Den internasjonale domstolen, som avklarer Norges syn på hvordan folkemordkonvensjonen bør anvendes.»

Disse medlemmer viser til at utenriksministeren i debatten om representantforslag om straffetiltak mot Israels folkerettsbrudd og menneskerettighetsbrudd på Gaza, Dokument 8:50 S (2023–2024), i februar lovet å legge fram en gjennomgang av Norges samhandling med Israel «slik at vi skal forvise oss om at det er ingen norske handlinger som vil være i strid med det som følger av domstolen», og at dette arbeidet skal ha startet umiddelbart etter ICJs ordre den 26. januar.

Det har imidlertid gått tre og en halv måned siden ICJs pålegg uten at regjeringen har lagt fram sin gjennomgang eller gitt Stortinget en dato for når dette skal skje, til tross for gjentatte oppfordringer. I lys av den akutte situasjonen på Gazastripen ønsker disse medlemmer at Stortinget ber om å få framlagt regjeringens gjennomgang uten opphold.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen snarest komme tilbake til Stortinget på egnet måte med en redegjørelse om Norges forpliktelser etter folkemordkonvensjonen der disse er relevante for norsk samhandling med Israel.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, merker seg at utenriksministeren i sitt svarbrev understreker at globale sanksjoner vedtatt av FNs sikkerhetsråd, eller andre tiltak som det er bred internasjonal oppslutning om, har størst legitimitet og mulighet for å påvirke et land til å endre atferd. I den nåværende politiske konteksten er det etter utenriksministerens syn ikke realistisk å forvente at FNs sikkerhetsråd, EU eller en annen bredsammenslutning av likesinnede land vil innføre våpenembargo eller andre former for sanksjoner overfor Israel.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til at Belgia i disse dager aktivt samler støtte blant likesinnede land for å sanksjonere Israel, med nøyaktig samme argument som utenriksministeren anfører mot å innføre sanksjoner: at sanksjoner som innføres av flere land i fellesskap har størst effekt. Til radiokanalen VRT sier Belgias statsminister Alexander De Croo at Belgia er i samtaler med fle-

re land om et felles initiativ til boikott av varer fra Israels ulovlige bosettinger på Vestbredden, og at landet vil bruke presidentskapet sitt i EU til dette formål. Norge kan med andre ord påvirke bredden av internasjonale sanksjoner ved å erklære støtte til Belgias initiativ og arbeide for at flere land tilslutter seg dette.

Disse medlemmer viser til at utenriksministeren i sitt svarbrev videre hevder at:

«Palestinske myndigheter har heller ikke bedt oss om å arbeide for denne type sanksjoner.»

Disse medlemmer viser til at Den palestinske selvstyremyndigheten offentlig har bedt om sanksjoner av Israel gjentatte ganger, deriblant gjennom uttalelser fra daværende statsminister Mohammad Shtayyeh 22. januar 2024 og fra Nabil Abu Rudeineh, talsperson for president Mahmoud Abbas, 7. mars 2024, referert blant annet i selvstyremyndighetens nyhetsbyrå Wafa. Disse medlemmer kan ikke se at selvstyremyndighetens oppfordring må overleveres til utenriksstjenesten personlig for at Norge skal kunne ta stilling til den.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen tilslutte seg Belgias initiativ til økonomiske sanksjoner overfor Israel.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Kristelig Folkeparti peker på at Israel etter terrorangrepet 7. oktober 2023 har holdt tilbake skatteinntekter som de krever inn på vegne av den palestinske selvstyremyndigheten. I februar 2024 la regjeringen til rette for en midlertidig ordning for skattepenger slik at lærere, sykepleiere, politifolk og renholdere igjen kunne få lønn.

Videre understreker disse medlemmer at regjeringen har frarådet norsk næringsliv mot handel, investeringer og næringsvirksomhet som bidrar til å opprettholde de folkerettsstridige israelske bosetningene på Vestbredden, inkludert i Øst-Jerusalem, og på Golan. Samtidig peker disse medlemmer på regjeringens beslutning om å slutte seg opp om EUs sanksjoner mot voldelige israelske bosettere og militante palestinske grupperinger.

Norge har etter komiteens oppfatning i flere år vært tydelig på at den israelske bosettingspolitikken på Vestbredden, inkludert i Øst-Jerusalem, er i strid med folkeretten og undergraver muligheten for en fremtidig palestinsk stat og en fredelig løsning på konflikten. I tråd med resolusjoner fra FNs sikkerhetsråd og vurderinger fra Den internasjonale domstolen i Haag (ICJ), er Norges holdning at «Israel» og «israelsk territorium» kun omfatter territoriet som var underlagt israelsk kontroll før 4. juni 1967.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet påpeker at Norge siden

angrepet den 7. oktober 2023, og Israels påfølgende krigføring i Gaza, har vært tydelige på at humanitærretten må respekteres. Regjeringen har gjentatte ganger uttrykt sterk bekymring for israelske menneskerettsbrudd.

Komiteen understreker at Norge i flere tiår har jobbet for etableringen av en palestinsk stat, i tråd med tostatsløsningen som ble nedfelt i FNs delingsplan av 1947. Komiteen merker seg at regjeringen har anerkjent Palestina som stat og støtter deres fullverdige medlemskap i FN. I utenriksministerens svarbrev til komiteen datert 23. april 2023 ble det understreket at det ikke lenger var et spørsmål om Norge skulle anerkjenne, men når dette skulle skje.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre viser til Stortingets behandling av representantforslag om anerkjennelse av Palestina som egen stat og norsk tilslutning til FNs apartheidkonvensjon, Dokument 8:237 S (2022–2023), og ønsker regjeringens beslutning om å anerkjenne staten Palestina velkommen.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til regjeringens beslutning om å anerkjenne Palestina som en egen stat. Norge har et mangeårig engasjement for tostatsløsningen. Disse medlemmer understreker at anerkjennelsen tydeliggjør det som har vært Norges holdning i lang tid.

Disse medlemmer viser til at Norge var et av de første vestlige landene som krevde våpenhvile i Gaza, og stemte for dette i FNs generalforsamling allerede i oktober 2023. Disse medlemmer merker seg at Norge har økt den økonomiske støtten til palestinerne, og understreker at regjeringen i sitt forslag til revidert nasjonalbudsjett for 2024 firedobler bistanden til Palestina fra 250 mill. kroner til 1 mrd. kroner. Sammen med Egypt arbeider Norge med å arrangere en humanitær konferanse for Gaza både for å sikre mer omfattende og bedre koordinert nødhjelpsinnsetning.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre vil særlig framheve Norges stemme for fullverdig palestinsk medlemskap i FNs generalforsamling samt oppgradering av Palestinas rettigheter i FN i påvente av ny behandling i FNs sikkerhetsråd.

Disse medlemmer viser til at USA noen uker tidligere la ned veto i Sikkerhetsrådet mot Palestinas medlemskap og at flertallet i FNs generalforsamling har bedt Sikkerhetsrådet behandle søknaden på nytt. Disse medlemmer vil understreke at så lenge USA har makt til å blokkere søknaden, må Norges støtte til Palestinas opptak som fullverdig medlem i FN nødvendigvis innebære diplomatisk press på USA.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til at utenriksministeren i sin vurdering av forslaget hevder at å gjenopprette FNs spesialkomité mot apartheid vil være overflødig, bl.a. fordi FN allerede har en spesialrapportør for menneskerettigheter i de palestinske områdene som årlig rapporterer til FNs menneskerettighetsråd. Disse medlemmer viser til at én av de konkrete anbefalingene som både forrige og sittende spesialrapportør har gitt, er å gjenopprette FNs spesialkomité mot apartheid, senest i rapporten *Anatomy of a Genocide (A/HRC/55/73)* fra 5. april.

Disse medlemmer viser til at tidligere førstesekretær for spesialkomiteen mot apartheid, Enuga Sreenivasulu Reddy, i 2012 uttalte at komiteen var «handlingsorientert fra begynnelsen», at komiteen aktivt promoterte sanksjoner og opplysningskampanjer mot apartheid i Sør-Afrika, Namibia og Rhodesia, og ifølge Reddy gikk utover sitt mandat om å overvåke og rådgive grunnet «den eksplosive situasjonen» i Sør-Afrika. Disse medlemmer vil hevde at situasjonen i de palestinske områdene i dag er vel så eksplosiv.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen ta initiativ til å gjenopprette FNs spesialkomité mot apartheid.»

Komiteens medlemmer fra Venstre og Kristelig Folkeparti mener krigen som utspiller seg i Gaza er i en svært kritisk fase. Disse medlemmer fordømmer Hamas sitt brutale terrorangrep 7. oktober 2023, og krever at samtlige gisler frigis. Selv om Israel har rett til å forsvare seg innenfor de rammene folkeretten setter, mener disse medlemmer at brutaliteten i Israels krigføring på Gaza har beveget seg langt utenfor det som er proporsjonalt eller legitimt. Disse medlemmer mener det er nødvendig å legge ytterligere press på Israel for å stanse volden og lidelsene mot sivilbefolkningen i Gaza, og for at partene skal inngå en varig våpenhvile.

Disse medlemmer viser til at det fremdeles pågår en prosess i Den internasjonale domstolen, som enda ikke har tatt stilling til hvorvidt Israel utfører et folkemord på palestinerne. Mens terskelen for å bli dømt for folkemord er svært høy, og beror seg på intensjonen om å utrydde en folkegruppe, er det i større grad enighet om at både Israel og Hamas har begått omfattende krigsforbrytelser.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen ta initiativ til at USA og NATOs øvrige medlemsland stanser alle leveranser av våpen, våpenkomponenter og flerbruksvarer som kan bidra til krigsforbrytelser.»

Forslag fra mindretall

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen ta initiativ til at USA og NATOs øvrige medlemsland stanser alle leveranser av våpen, våpenkomponenter og flerbruksvarer som kan bidra til krigsforbrytelser.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt:

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen levere en intervensjons-erklæring i saken Sør-Afrika førte mot Israel for Den internasjonale domstolen, som avklarer Norges syn på hvordan folkemordkonvensjonen bør anvendes.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen snarest komme tilbake til Stortinget på egnet måte med en redegjørelse om Norges forpliktelser etter folkemordkonvensjonen der disse er relevante for norsk samhandling med Israel.

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen tilslutte seg Belgias initiativ til økonomiske sanksjoner overfor Israel.

Forslag 5

Stortinget ber regjeringen ta initiativ til å gjenopprette FNs spesialkomité mot apartheid.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av medlemmene i komiteen fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Framskrittspartiet og Kristelig Folkeparti.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til dokumentet og rår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Dokument 8:149 S (2023–2024) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Bjørnar Moxnes og Marie Sneve Martinussen om å forhindre et folkemord på Gazastripen – vedtas ikke.

Oslo, i utenriks- og forsvarskomiteen, den 28. mai 2024

Ine Eriksen Søreide

leder

Ola Borten Moe

ordfører

**DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT**

Utenriksministeren

Utenriks- og forsvarskomiteen
v/leder Ine Eriksen Søreide

Oslo, 23. april 2024

Uttalelse fra Utenriksdepartementet ang. Dokument 8:149 S (2023-2024) – representantforslag fra representantene Bjørnar Moxnes og Marie Sneve Martinussen

Det vises til representantforslag Dok 8:149 S (2023-2024) fra representantene Bjørnar Moxnes og Marie Sneve Martinussen.

Norge har i flere tiår hatt et sterkt engasjement for å bidra til en løsning på Israel-Palestina-konflikten og driver et aktivt diplomati for å bidra til å få slutt på den pågående krigen. Israel-Palestina-konflikten er blant de spørsmålene jeg har brukt mest tid på som utenriksminister. Jeg har løpende kontakt med andre land og vurderer hver eneste dag hvordan Norge best kan bidra til en fredelig løsning til det beste for den palestinske og den israelske befolkningen.

Regjeringens syn er at globale sanksjoner vedtatt av FNs Sikkerhetsråd, eller andre tiltak som det er bred internasjonal oppslutning om, har størst legitimitet og mulighet for å påvirke et land til å endre atferd. I den nåværende politiske konteksten er det ikke realistisk å forvente at FNs sikkerhetsråd, EU eller en annen bred sammenslutning av likesinnede land vil innføre sanksjoner overfor Israel knyttet til krigen i Gaza. Palestinske myndigheter har heller ikke bedt oss om å arbeide for denne type sanksjoner.

Norge har i mange år vært tydelig på at den israelske bosettingspolitikken på Vestbredden, inkludert i Øst-Jerusalem, er i strid med folkeretten og undergraver muligheten for en fremtidig palestinsk stat og en fredelig løsning på konflikten. FNs sikkerhetsråd har gjentatte ganger fordømt bosetningene, slått fast at de er ulovlige og understreket at de utgjør en trussel mot fred og sikkerhet i regionen. I tråd med resolusjoner fra FNs sikkerhetsråd og vurderinger fra Den internasjonale domstolen i Haag, (ICJ) er Norges holdning at «Israel» og «israelsk territorium» kun omfatter territoriet som var underlagt israelsk kontroll før 4. juni 1967.

FNs sikkerhetsråd og ICJ har begge slått fast at tredjestater har en forpliktelse til å unnlate å støtte opp under de folkerettsstridige israelske bosetningene. Norge har fulgt opp sikkerhetsrådsresolusjon 2334 (2016) som oppfordrer medlemsland til å skille mellom territoriet til Israel og territoriet okkupert siden 1967. Dette er gjort blant annet ved avgrensning av det geografiske anvendelsesområdet for EFTAs frihandelsavtale med Israel, slik at varer produsert på okkupert område ikke nyter godt av avtalen. Regjeringen besluttet videre i 2022 å tydeliggjøre at produkter som produseres på okkupert område skal merkes. Regjeringen har i tillegg nylig frarådet norske selskaper å drive handel og næringsvirksomhet som bidrar til å opprettholde de folkerettsstridige israelske bosetningene.

Anerkjennelse av Palestina

Norge har i flere tiår jobbet for etableringen av en palestinsk stat, i tråd med tostatsløsningen som ble nedfelt i FNs delingsplan av 1947. Regjeringens ønsker å anerkjenne Palestina som stat, og vi støtter deres fullverdige medlemskap i FN. Det er ikke lenger et spørsmål om vi skal anerkjenne, men når.

En norsk anerkjennelse av Palestina skal ikke kun ha en symbolsk effekt, men bør finne sted på et tidspunkt og i en kontekst der det kan påvirke situasjonen i positiv retning, og bidra konstruktivt frem mot en reell tostatsløsning. Vi vurderer og diskuterer kontinuerlig spørsmålet om tidspunkt for anerkjennelse med andre land.

Sikkerhetsrådet behandlet Palestinas søknad om medlemskap i FN 18. april. USA la ned veto, og saken ble derfor ikke sendt til Generalforsamlingen for behandling. Norge har vært tydelige på at når Generalforsamlingen får saken til behandling, vil Norge stemme for at Palestina tas opp som fullverdig medlem i FN. Norge jobber aktivt med dette spørsmålet sammen med vestlige og arabiske land.

Sør-Afrikas sak mot Israel for brudd på folkemordkonvensjonen ved ICJ

Sør-Afrika anla 29. desember 2023 sak ved ICJ mot Israel for brudd på folkemordkonvensjonen. I saksanlegget hevder Sør-Afrika at staten Israel begår folkemord i Gaza.

ICJs kjennelser av 26. januar 2024 og 28. mars i saken pålegger Israel en rekke begrensninger og forpliktelser i deres krigføring i Gaza. Det følger eksplisitt av kjennelsen at ordren om midlertidige tiltak er bindende og skaper folkerettslige forpliktelser for den parten tiltakene er rettet mot. Norge har vært veldig tydelig på at vi forventer at Israel fullt ut respekterer domstolens kjennelse.

ICJs kjennelser retter seg mot partene til tvisten, det vil si Sør-Afrika og Israel, ikke andre statsparter. I kjennelsen av 28. mars fastslår dessuten domstolen eksplisitt at den ikke har myndighet til å pålegge tredjestater midlertidige tiltak.

Norge, og øvrige statsparter til folkemordkonvensjonen, er samtidig forpliktet til å forhindre folkemord. Terskelen er høy for at en tredjeparts mangel på handling er å anse som i strid med folkemordkonvensjonen. Hva som kreves av en tredjepart varierer blant annet av statens nærhet til gjerningspersonene og dens evne til å påvirke deres handlinger.

I lys av Domstolens kjennelse av 26. januar igangsatte UD en vurdering av hva dette innebærer for Norge. Denne vurderingen er foreløpig ikke ferdigstilt. Utenriksministeren vil fortelle om konklusjonene så snart vurderingen er slutført.

Norsk intervensjon i Sør-Afrikas sak mot Israel

ICJ behandler i hovedsak to typer saker: 1) anmodninger om rådgivende uttalelser om folkerettslige spørsmål, og 2) tvistesaker mellom stater. Norge har flere ganger bidratt med innlegg i ICJs behandling av anmodninger om rådgivende uttalelser, inkludert om Kosovos uavhengighetserklæring, om muren i Palestina, og nå sist om de folkerettslige konsekvensene av Israels okkupasjon.

I tvistesaker mellom stater ved ICJ kan en stat som ikke er part i saken, intervenere dersom saken gjelder fortolkningen av en konvensjon som staten er part i. En intervensjon skal i henhold til domstolens vedtekter handle om fortolkningen av traktaten, ikke sakens faktiske sider. Denne adgangen benyttes sjelden. Den eneste gangen Norge har intervenert i en tvistesak mellom to stater ved ICJ, er i Ukrainas sak mot Russland for brudd på folkemordkonvensjonen. Da intervenerte vi blant annet om spørsmålet om domstolen kan behandle en sak der den saksøkende part er den som blir anklaget for folkemord. Dette gjaldt altså tolkningen av konvensjonen sett opp mot domstolens vedtekter, og handlet ikke om sakens faktiske sider.

Norge følger domstolens behandling av Sør-Afrikas klage tett. Det kan ikke utelukkes at det kan oppstå rettslige spørsmål underveis som Norge kan ha en interesse av å intervenere om, men det er foreløpig for tidlig å si. Hittil er det kun Nicaragua og Colombia som har søkt domstolen om å intervenere, mens blant andre Tyskland og Irland har uttalt at de har til hensikt å intervenere.

På generelt grunnlag er vi positive til at stater bruker ICJ til å løse tvister på en fredelig måte, slik FN-pakten krever. Det er positivt at Israel har deltatt i de første høringene i saken. Det er viktig at partene respekterer domstolens avgjørelser i saken.

Eksport av våpen, ammunisjon og militært materiell til Israel

Norges kontroll med eksport av forsvarsmateriell er omfattende og streng. Praksisen baserer seg på et Stortingsvedtak av 1959, og hvor hovedhensynet er at Norge ikke vil tillate salg av våpen og ammunisjon til områder hvor det er krig eller krig truer, eller til land hvor det er borgerkrig. Det er ikke tillatt for norske bedrifter å eksportere forsvarsmateriell, eller flerbruksvarer for militær sluttbruk, til Israel. Norge eksporterer heller ikke våpenkomponenter til Israel.

Norsk forsvarsindustri er svært viktig for Norges sikkerhet og for vår egen forsvarsevne, ikke minst i dagens alvorlige sikkerhetspolitiske situasjon. Ved eksport av deler og komponenter til ethvert land, behandles søknader i henhold til Utenriksdepartementets retningslinjer. Disse retningslinjene angir reglene for delleveranser under myndighetsgodkjent samarbeidsavtale. Med delleveranse menes leveranser av deler og

komponenter som ikke har noen selvstendig funksjon i seg selv som våpen, og hvor det ferdige produktet ikke fremstår som norsk. Eksport av deler og komponenter under samarbeidsavtaler legger til rette for at norske bedrifter kan delta i materiellsamarbeid med enkelte allierte land om deres våpensystemer når hovedformålet med det aktuelle våpensystemet er å sikre allierte lands forsvarsevne.

Våpeneksport er en integrert del av staters sikkerhetspolitiske interesser. Det er opp til andre stater å avgjøre under hvilke omstendigheter de eksporterer våpen. Dette er ikke noe som diskuteres i NATO. Norge er opptatt av at alle land som eksporterer våpen, skal etterleve folkerettens regler på dette området.

Regjeringen gir i eierskapsmeldingen uttrykk for at staten er opptatt av at selskaper som opererer i, handler med eller har forretningsforbindelser tilknyttet konfliktområder, utviser respekt for internasjonal humanitærrett. Selskapene skal også unngå å bidra til, eller støtte opp under, brudd på disse reglene.

I lys av den pågående konflikten mellom Israel og Hamas er det derfor naturlig at regjeringen som eier har dialog med relevante selskap i statens selskapsportefølje om bl.a. aktsomhetsvurderinger knyttet til respekt for humanitærretten. Nærings- og fiskeridepartementet som eier har en slik dialog med både Nammo AS og Kongsberg Gruppen ASA. I dialogen forsikrer staten som eier seg om at selskapene er kjent med statens forventninger og faktisk gjør de aktsomhetsvurderingene vi forventer av dem.

Regjeringen skal fortsette med å være en ansvarlig eier, noe som innebærer en tydelig forventning om at alle selskaper der staten er eier ikke bare følger gjeldende lover og regler, men også utøver forsvarlige aktsomhetsvurderinger, også med tanke på humanitærretten.

FNs spesialkomité mot apartheid

FNs spesialkomité mot apartheid ble opprettet av FNs generalforsamling gjennom resolusjon 1761. Komiteen ble spesifikt opprettet for å adressere situasjonen i Sør-Afrika, og hadde i oppdrag å overvåke Sør-Afrikas segregeringspolitikk, samt å rapportere til FNs sikkerhetsråd og FNs generalforsamling om situasjonen.

Det eksisterer allerede en uavhengig internasjonal undersøkelseskomisjon for de okkuperte palestinske områdene, opprettet med mandat fra FNs menneskerettighetsråd. FNs spesialrapportør for menneskerettigheter i de palestinske områdene rapporterer også årlig til FNs menneskerettighetsråd om situasjonen. I tillegg pågår det for tiden et arbeid i ICJ med utarbeidelse av en rådgivende uttalelse om de rettslige konsekvensene knyttet til Israels okkupasjon av de palestinske områdene. I denne forbindelse er ICJ også bedt om å se på spørsmål knyttet til diskriminerende lovgivning og andre diskriminerende tiltak som er iverksatt overfor palestinerne. Alt i alt er det derfor vanskelig å se hvilken tilleggsverdi en slik komité kan tilføre.

Med vennlig hilsen

Espen Barth Eide

Espen Barth Eide

